

humor jako pohled na život

19. února 1966 měl v divadle Semafor premiéru pořad s velmi krátkým názvem: **Recital**. Teprve v podtitulu se divák dozvěděl více: *Do zpěvu Hany Hegerové slovem zasahuje Miroslav Horníček*. V repertoáru divadla se již dříve dva recitály objevily (první patřil dvojici Jiří Suchý a Jiří Šlitř, druhý Karlu Gottovi a Evě Pilarové), a tak se tento začal brzy spontánně odlišovat označením **Recital H+H**. – – – Diváci si v této době mohli v Semaforu vybrat z pestré nabídky, hlavním lákadlem byla velmi úspěšná jazzová opera *Dobře placená procházka*, tradiční písňová pásma reprezentovala vlněji přijatá *Zuzana je všude jako doma*. Vedle dohrávaného *Jonáše a tingl tanglu* v repertoáru navíc nechybělo ani starší pásmo *Šest žen*, které soubor nastudoval v němčině pro velmi úspěšná zájezdová představení do západního i východního Německa. Do hlavní role *Šesti žen* se vrátil Miroslav Horníček a jeho dosavadní hostování v Semaforu nakonec přerostlo do tříletého angažmá. – – – Členem souboru se Horníček stal roku 1965 a vytvořil si zde svou vlastní skupinu. Vnímá ji tak i Jiří Suchý, který v týdeníku *Květy* tehdy konstatoval: „Společným jmenovatelem většiny našich pořadů je legrace. Budeme se vždycky pokoušet o všechno, co s ní souvisí. To je také důvod, proč k nám přišel Miroslav Horníček, který si v současné době vytváří svoji vlastní semaforickou skupinu. V divadle tak vzniká zajímavá situace: na jedné straně my se Šlitřem, na druhé Horníček. To se nijak nevyklučuje – společné zase bude to, že půjde o humor.“ – – – Důvodem Horníčkovy angažování nebylo jen jeho herecké a myšlenkové mistrovství na jevišti, ale koneckonců i snaha Suchého se Šli-

třem uvolnit si ruce k další práci, která nebude nutně spojena s pražským jevištěm Semaforu. Jiří Šlitř si vytkl za cíl proniknout s *Dobře placenou procházkou* na Broadway, což bylo jedním z důvodů, proč kývl na půlroční angažmá v rámci Expo 67 v Montrealu. Navíc se stále výrazněji věnoval také své druhé umělecké profesi – výtvarnému umění (zejména kresbě, s níž slavil i mezinárodní úspěchy). Suchý se tehdy tisku opakovaně svěřil s pro mnohé překvapivým názorem, že divadlo nikdy nebylo cílem jeho práce a raději by se do budoucna více věnoval filmu. Jeho časovou vytíženost navíc umocnilo každodenní vysílání rozhlasového pořadu *Gramotíngtangl* nebo rozepsání několika knih (nemluvě o tom, že oba Jiří chystali už další dva sólové – ale společně připravené – recitály, jež byly uvedené před Šlitřovým odjezdem, tedy *Benefice* a *Ďábel z Vinohrad*). – – – Miroslav Horníček, který dokonce odmítl Suchého nabídku, aby se stal zároveň ředitelem Semaforu, byl tedy velmi vítanou posilou. Vzhledem k uvedeným okolnostem není zpětně ani překvapením, že se s dvojicí S+Š – s výjimkou některých zájezdních programů a akcí *Jonáš klubu* – na semaforických prknech vesměs mýjeli. „Jsem členem Semaforu a chtěl bych na jeho půdě – anebo v jeho sklepě – dělat divadlo, takové divadlo, které se tam zatím příliš mnoho nedělalo,“ řekl Horníček do *Divadelních a filmových novin*. „Vytvořit si malý okruh herců, se kterými bych tam potom divadlo dělal a eventuálně vytvořil kolej, po které bychom jeli my, to jest divadlo Semafor, a po druhé koleji by jeli Šlitř a Suchý, to je tedy jiná kolej, a někdy bychom si tyto koleje spojili a vytvořili třetí, na které bychom udělali hru se zpěvy a tanci, jak říkal J. K. Tyl, anebo muzikál, jak říkají dnešní Tylové...“ – – – Miroslav Horníček postupně v Semaforu

vedl *Hovory přes rampu* (13. listopadu 1965), *Recital H+H* (19. února 1966) a nakonec to, o čem v citaci mluvil, vůbec první semaforickou činohru bez hudby *Pokušitel* (13. května 1966). — — — Hana Hegerová byla v roce 1966 — vedle Suchého a navrátilší se Pilarové — největší pěveckou osobností Semaforu. První i druhá generace semaforických hvězd postupně z různých důvodů divadlo opustila, Milan Drobný a Nad'a Urbánková stáli ještě na začátku svých kariér, zatímco po Haně Hegerové už byla velká poptávka i ze zahraničí (ostatně námi sledovaný pořad soubor Semaforu uváděl také během zájezdu do západního Německa, kde byla dokonce část natočena tamní televizí). Hana měla za sebou účast v mnoha z nejslavnějších semaforických her (*Zuzana je zase sama doma*, *Zuzana není pro nikoho doma*, *Šest žen*, *Dobře placená procházka*), zahrála si také ve filmech *Konkurs* a *Kdyby tisíc klarinetů*, stejně jako ve většině dosavadních televizních záznamů a prepisů semaforických her. — — — Uvedení recitálu Hegerové proto bylo logickým dramaturgickým krokem. Původně se měl jejím partnerem stát host — textař a konferenciér Vladimír Dvořák, ale po angažování Miroslava Horníčka do Semaforu vznikla nová originální dvojice H+H. Přesto na pódiu stáli Miroslav s Hanou prakticky každý sám za sebe, obsahové propojení obou polovin bylo jen velmi volné přes některá témata a texty písní. Sám Horníček v rozhovoru pro Svět v obrazech řekl: „V prvním plánu večera je zpěv. Vycházel jsem z repertoáru Hany Hegerové a vložil jsem mezi jednotlivé tematické bloky písní (tři, čtyři skladby) své monology, rovněž tematické, které se zpěvem Hany Hegerové nějakým způsobem korespondují, ale ani ho neuvádějí ani nekomentují. Jsou jeho jakýmsi literárním dvojčetem, řekl bych, že dělají v modrém,

co Hegerová zpívá. Nejtěžší na mém úkolu bylo dát mluvenému slovu emocionální sílu, která by byla adekvátní šansonu.“ Sám byl s výsledkem spokojený: „Osobně mám pocit, že jsem v tomto recitalu našel polohu, kterou bych chtěl dělat — humor prolnutý vážnými záležitostmi. Myslím si o humoru, že nemá být pouhým děláním si legrace ze všeho, že humor nemá být sám o sobě, ale že je jedním z pohledů na život, jedním ze základních přístupů k životu a že tedy má být spojen s tragikou, filosofií... a o to se v tomto recitalu snažím. Mou ctizádostí je snaha najít rovnováhu, která existuje v životě: každá tragika obsahuje humor a každý humor je vyvážen tragikou.“

— — — **Recital H+H** byl velmi dobře přijat diváky i odbornou kritikou. Recenze vyšly v kulturních rubrikách všech hlavních novin a přes dílčí výtky byly všechny ryze pozitivní, což si Semafor od odborné kritiky nevysloužil od premiéry slavné hry *Jonáš a tingl tangl* (1962). Mladý svět věnoval představení obálku celého čísla a Jiří Černý v listu uveřejnil celostránkovou nadšenou recenzi zejména nad výkonem Hany Hegerové. Jde dokonce tak daleko, až konstatuje, že „tolik dobré a autorsky různé hudby a textů v jediném večeru jsme u nás ještě neslyšeli.“ Pochvalný tón se nesl ze všech stran. Jaroslav Opavský v Rudém právu mluví o jednom z nejhezčích divadelních večerů, jaký za dlouhou dobu zažil, Pavel Grym píše v Lidové demokracii, že se tu „v přátelském klání utkává šarm s vtipem, půvab s moudrostí, myšlenky písní s myšlenkami mluveného textu, umocňující se navzájem“. Karel Dobeš ve Svobodném slově konstatoval, že Hana Hegerová má zcela mimořádné pěvecké i herecké předpoklady a že se každé písně chopí celou svou osobností s nesmírně širokou paletou, zatímco Horníček „naplnil hlediště zvláštním

napětím, v němž lidé otvírají srdce, odreaagují si své bolesti i radosti a najdou vyrovnanost a klid“. Aleš Fuchs v Divadelních novinách označil Horníčka za moudrého klauna a lidově konstatuje: „To musíte vidět.“ — — — Velký ohlas programu dopomohl Haně Hegerové i k její první dlouhohrající desce, albu, které tvořily z větší části právě písně z recitalu (*Šansony s Hanou Hegerovou*, Supraphon DV 10241, 1966). Album zase výrazně zvýšilo prestiž stále výraznější skladatelské dvojice Petr Hapka — Petr Rada. — — — **Recital H+H** měl nakonec na prknech Semaforu rovných sedmdesát repríz a měl by jich jistě i více, kdyby Miroslav Horníček stejně jako Jiří Šlitr nepřijal několikaměsíční angažmá na Expo 67 v Montrealu (pořad *Kinoautomat*). Kvůli tomu dvojice H+H odehrála derniéru recitalu 8. dubna 1967. Hana Hegerová se tím se Semaforem na několik let rozloučila, Horníček po svém návratu ze zámoří oživil populární *Hovory přes rampu* a chystal ještě dramaturgii své knihy *Dobře utajené housle* (plánovaná premiéra na 5. března 1968). To už ale v Semaforem bylo poněkud těsně. Své první hry zde v mezidobě začali hrát Jiří Grossmann a Miloslav Šimek, kteří vytvořili další samostatnou skupinu, a program navíc doplňoval nový recital Evy Olmerové. Cesty Horníčka i Hegerové se tedy s divadlem načas rozešly. Hana Hegerová sbírala cenné zkušenosti v zahraničí (vroce 1970 se do Semaforu vrátila s dalším samostatným recitalem, později vystupovala i ve hře *Smutek bláznivých panen*) a Horníčkovy *Dobře utajené housle* byly nakonec s úspěchem uváděny v Karlových Varech a poté v pražském Komorním divadle. Bohužel v této nejsilnější etapě spolupráce Miroslava Horníčka se Semaforem nedošlo na několikrát ohlášené společné programy s S+Š — adaptaci Jeromových *Tří mužů ve člunu* a zamýšlenou

přepracovanou verzi starší hry *Taková ztráta krve*. Přesto se i Horníček v pozdějších letech do *Semaforu* ještě opakovaně vrátil, např. v roce 1979 do dalšího recitálu *Dva muži někde* (s Pavlem Bobkem), účinkoval také v Šimkově pořadu *Zavěšte prosím, volá Semafor* či v roce 1990 v obnovených *Šesti ženách*. – – – Vraťme se však k **Recitalu H+H**. Citovali jsme recenzi Aleše Fuchse s jeho výrokem: „*To musíte vidět.*“ K vizuálnímu dojmu můžeme zde na CD nabídnout pouze několik dobových fotografií a ti, kteří představení neviděli, musejí vše ostatní ponechat na své fantazii. A kupříkladu si jen představovat, jak na začátku druhé půle z rozevírané opony nečekaně vylétla Hana Hegerová na houpačce a vystrašila první řady diváků. Jak obracela trojstěn s názvy písní či jak náladu židovských skladeb podkreslovaly promítané snímky starého židovského písma. A také jak se Miroslav Horníček objevil na jevišti v civilním obleku poté, co se během jediné písničky dokázal odličít z masky klauna po scénce, v níž s ním malé role hráli např. Vladimír Hrabánek a Miloslav Balcar. Nicméně i bez vizuálního záznamu můžeme díky záznamu z archivu Bohumila Palečka vybědnout jinými slovy a zároveň Aleše Fuchse parafrázovat. Zkrátka: To musíte slyšet!

Lukáš Berný, 2019

